

สมุดภาพ :: A Pictorial Book

สยามในโลกสากล

Siam and the World

ไกรฤกษ์ นานา :: KRAIROEK NANA

คำนิยามโดย หม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล

Vue de la superbe Entrée de l'Emba

Entrée de Siam à la Cour de Peking

สยามในโลกสากล

Siam and the World

ข้อความและรูปภาพทุกรูปสงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ห้ามนำรูปใดๆ ไปใช้โดยวิธีการต่างๆ ทุกรูปแบบ ยกเว้นจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากทางผู้เขียนก่อน หากฝ่าฝืนจะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

All rights reserved and protected under the Thai and International Copyright laws. This book may not be reproduced, in whole or in part, including illustrations in any form without written permission from the publishers.

สารบัญ

คำนิยม	๔
คำนำ	๕
อรัณภพ	๖
Prologue	๙
คำอุทิศ	๑๕
อนุสรณ์แห่งความทรงจำ	๑๖
ประมวลภาพประวัติศาสตร์	๑๙
ปืนใหญ่พระนารายณ์ และธงชาติเผือกที่ปารีส เดี๋ยวนี้เหลือเพียงตำนาน	๒๐๖
มองนโยบายต่างประเทศในรัชกาลที่ ๔ มองทะเลความสัมพันธ์คน ๒ คน	๒๒๒
รัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสยุโรป (ครั้งแรก) เพื่อดูความเจริญ หรือ แก้ไขปัญหา ร.ศ. ๑๑๒?	๒๓๘
“การเมือง” เบื้องหลังรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสยุโรป (ครั้งหลัง) การทวงคืนแผ่นดินผืนสุดท้าย	๒๕๘
นักจัดระเบียบโลกทำนายสยามกับอนาคตของอาเซียน เมื่อ ๑๔๒ ปีมาแล้ว	๒๗๖

คำนิยม

หลังจากที่ได้อ่าน “สยามในโลกสากล” ของอาจารย์ไกรฤกษ์ นานา แล้ว พบว่าเป็นหนังสือที่ได้ให้ความรู้กับผมเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่อาจารย์ไกรฤกษ์ได้ใช้ความอุตสาหะในการค้นคว้าจากหนังสือพิมพ์และจากเอกสารต่างๆ ของต่างประเทศในสมัยของพระพุทธเจ้าหลวง เอกสารและหนังสือพิมพ์เหล่านั้นเป็นของหายากที่นับวันจะสูญหายไป หากแต่เราได้ อาจารย์ไกรฤกษ์ที่พยายามตามหาซื้อมันมาด้วยมูลค่ามหาศาล เพื่อนำมันมาวิเคราะห์และรวบรวมมาให้เราได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เราเกือบจะตกเป็นเมืองขึ้นของชาติมหาอำนาจจักรวรรดินิยม

ด้วยเหตุอันนี้จึงทำให้หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าที่ทุกคนควรจะได้อ่านและเป็นเจ้าของหนังสือเล่มนี้

หม่อมเจ้าชาติรีเฉลิม ยุคล

คำนำ

สมุดภาพเล่มนี้ข้าพเจ้าตั้งใจให้เกิดขึ้นพร้อมกับการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (A.E.C) ใน พ.ศ. ๒๕๕๔

ทั้งยังประจวบกับการที่สยามเปิดประเทศครบ ๑๖๐ ปี ด้วยการทำสนธิสัญญาเบาริงกับอังกฤษ พ.ศ. ๒๓๙๔ อันเป็นการก้าวเข้าสู่ระบบสากลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองบนเวทีโลกอย่างแท้จริง

ตลอด ๑๖๐ ปีที่ผ่านมา สยามได้ฟันฝ่าวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่มีทั้งด้านบวกและลบจากการปะทะสังสรรค์กับโลกภายนอก เผชิญหน้ากับวัฒนธรรมตะวันตก การปรับตัวทางสังคม การค้าเสรี และการล่าอาณานิคมที่กำหนดกฎเกณฑ์โดยชาติมหาอำนาจทั้งสิ้น

แต่สยามก็เอาตัวรอดมาได้ด้วยพระปรีชาญาณและความสุขุมคัมภีรภาพของพระมหากษัตริย์ในพระราชวงศ์จักรี เมื่อทรงตระหนักว่าสยามจำเป็นต้องใช้นโยบายลู่ตามลมควบคู่กับนโยบายถ่วงดุลอำนาจ เพื่อผ่อนสถานการณ์จากหนักให้เป็นเบา กระทั่งได้รับการยอมรับอย่างเชิดหน้าชูตา และมีที่ยืนอย่างสง่างามในโลกเสรีในฐานะชาติชั้นนำเคียงข้างนานาชาติอารยประเทศ

สมุดภาพเล่มนี้บอกเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ด้วยรูปภาพตั้งแต่กรุงรัตนโกสินทร์เปิดประเทศจนถึงรัชกาลปัจจุบัน โดยแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคแรกเป็นภาพหลักฐานจากเอกสารในสื่อตะวันตกอายุกว่าร้อยปี ภาคต่อมาเป็นบทความที่วิเคราะห์และตีความด้วยตัวข้าพเจ้าเอง เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจและเข้าถึงบริบทต่างๆ ทางสังคมและการเมืองที่คนไทยเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

ข้าพเจ้าหวังว่าสมุดภาพเล่มนี้จะเป็นอนุสรณ์และเครื่องเตือนใจให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์ไทยดีขึ้น และเป็นอุทาหรณ์ให้เตรียมตัวเข้าสู่อนาคตโดยมือดีเป็นครู และบทเรียนเป็นตำราด้วยความภาคภูมิใจในตนเองตลอดไป

ไกรฤกษ์ นานา

นักวิชาการทางประวัติศาสตร์

๑ มกราคม ๒๕๕๔

อารัมภบท

“ฝ่าพระบาททรงมีพระมหากรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวงที่ให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติต่อหม่อมฉัน และด้วยพระบารมีอันสูงส่งช่วยให้หม่อมฉันได้ปรึกษาหารือกับเสนาบดีผู้ทรงเกียรติของพระองค์จนสามารถประสบความสำเร็จในการทำสนธิสัญญาการค้าและมิตรภาพระหว่างราชอาณาจักรของเราอันจะนำมาซึ่งความสมบูรณ์และความสุขของสองแผ่นดิน ชั่วนิรันดร์กาล

หม่อมฉันไม่มีข้อกังขาเลยว่าการจัดการดังกล่าวจะส่งเสริมและเชิดชูพระนามอันเรืองรองของพระองค์ให้ได้รับเกียรติยศยิ่งขึ้นกว่าเดิมและเป็นที่เคารพนับถือในบรรดาชาติตะวันตก”

คำถวายสดุดีแก่

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ

โดย ฯพณฯ เซอร์จอห์น เบาริง

๑๖ เมษายน ๑๘๕๕

ราชอาณาจักรสยามเป็นที่รู้จักในโลกตะวันตกตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เมื่อพ่อค้าชาวอิตาเลียนนามว่า *นิโคโล ดี คอนติ* เดินทางเข้ามายังเมืองตะนาวศรีของสยามบนชายฝั่งอ่าวเบงกอล ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านของขบวนคาราวานสินค้าไปยังอยุธยา

อยุธยากรุงเก่าเป็นศูนย์กลางการค้าขายของสินค้านานาชนิดระหว่างจีน - ญี่ปุ่น กับเมืองหลักในเปอร์เซียและชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียในอดีต

ชาวโปรตุเกสเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เดินทางเข้ามายังอยุธยาหลังจากยึดครองมะละกาได้ใน ค.ศ. ๑๕๑๑ ตามด้วยชาวดัตช์, อังกฤษ (ค.ศ. ๑๖๑๒) และฝรั่งเศส (ค.ศ. ๑๖๑๔)

ชาวยุโรปต้องการสินค้าจำพวกเครื่องเทศเป็นอย่างมากในยุคนั้น พวกเขาก่อตั้งสถานีการค้าในนาม *บริษัทอินเดียตะวันออก* เป็นตัวแทนการค้ากับญี่ปุ่นและจีน ซึ่งจำเป็นต้องซื้อขายผ่านชาวสยามเพราะชาวญี่ปุ่นและจีนไม่เลื่อมใสผู้นับถือศาสนาคริสต์จากยุโรป แต่ชาวสยามกลับยินดีที่จะติดต่อกับทุกชาติศาสนาโดยไม่รังเกียจเลย

อยุธยาเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในสมัยนั้นว่ากันว่ามียุโรป้าชาติมากกว่า ๔๐ ชาติในอยุธยา พระเจ้าอยู่หัวเองก็ทรงมีไมตรีจิตต่อชาวต่างชาติโดยทรงรับพวกเขาเข้ารับราชการ

ตามความถนัด

ความรู้เรื่องทางการค้าเป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีจนกลายเป็นความขัดแย้งและสงครามระหว่างชาวอังกฤษ, ดัชท์, โปรตุเกส และสเปน

พ่อค้าต่างชาติแก่งแย่งกันแสวงหาผลประโยชน์ตลอดเวลา นอกจากนี้บางชาติเช่นฝรั่งเศสยังสนใจในการเผยแพร่ศาสนาและแสวงหาอาณานิคมอีกด้วย

ฝรั่งเศสตั้งความหวังที่จะยึดครองสยามโดยทำตัวใกล้ชิดเป็นใบเบิกทางด้วยการส่งคณะราชทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยามในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ค.ศ. ๑๖๘๕) สยามก็ส่งคณะราชทูตไปตอบแทนพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ถึงพระราชวังแวร์ซายส์ (ค.ศ. ๑๖๘๖)

โชคไม่ดีเราเสียกรุงแก่พม่าเข้าศึกเสียก่อนใน ค.ศ. ๑๗๖๗

ภายหลังเสียกรุงแล้ว สยามก็กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในรัชกาลของ**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

รัชกาลที่ ๔ เสด็จขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. ๑๘๕๑ เป็นระยะเดียวกันกับที่มหาอำนาจตะวันตกคุกคามทวีปเอเชียและแย่งกันยึดครองประเทศด้อยพัฒนาเป็นอาณานิคมอย่างย่ำใจ รัชกาลที่ ๔ ทรงเป็นกษัตริย์ของเอเชียในจำนวนไม่กี่พระองค์ที่เผชิญหน้าตะวันตกด้วยกุศโลบายนานัปการ ในขณะที่ประชาชาติเอเชียเลือกทำสงครามเป็นทางออก

ทรงตระหนักว่าถึงเวลาที่สยามต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตนเองเพื่อความอยู่รอด ในขณะที่จินตคติใจต่อสู้กับอังกฤษในสงครามฝิ่นและพ่ายแพ้อย่างยับเยิน สยามเป็นตัวอย่างของการพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอารยะ โดยยอมรับวิชาการสมัยใหม่ อีกทั้งศิลปวัฒนธรรมเพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับมหาอำนาจตะวันตก

ทรงติดต่อและทำสนธิสัญญาการค้าและมิตรภาพกับอังกฤษ, ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา โดยใช้การค้านำการเมือง ปรับปรุงระบบสาธารณสุขโรคและคมนาคม และใช้สกุลเงินแบบสมัยใหม่ รับชาวตะวันตกเข้ามารับราชการและปรับปรุงกองทัพ พัฒนาด้านการศึกษาและการแพทย์แบบตะวันตก ที่สำคัญคือเปิดโอกาสให้ต่างชาติเผยแพร่ศาสนาคริสต์โดยเสรี

การเปิดประเทศอีกครั้งของสยามในสมัยรัชกาลที่ ๔ เปรียบได้กับการพลิกแผ่นดินจากสังคมแบบโบราณไปสู่ความเจริญของชาติสมัยใหม่ อย่างสมบูรณ์แบบในเวลาเพียง ๑๗ ปีของการครองราชย์

เมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๔ เจ้าฟ้าชายจุฬาลงกรณ์พระราชโอรสองค์โตก็เสด็จขึ้นเถลิงถวัลราชสมบัติเป็น**พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕** ใน ค.ศ. ๑๘๖๘

ในรัชกาลใหม่นี้ทรงดำเนินนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินแบบเดิมดังเช่นในรัชกาลที่ ๔ ผลดีก็คือการพัฒนาประเทศดำเนินต่อไปอย่างไม่ขาดตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการต่างประเทศซึ่งทรงใช้นโยบายลู่ตามลม และนโยบายถ่วงดุลอำนาจมาใช้กับมหาอำนาจตะวันตก ดังเช่นรัชกาลของสมเด็จพระบรมราชชนก ส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นและการตัดสินใจเป็นไปอย่างสุขุมรอบคอบจนวิกฤติการณ์เลวร้ายต่างๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีเป็นส่วนใหญ่

เมื่อขึ้นรัชกาลที่ ๕ การแข่งขันช่วงชิงอำนาจและขยายอิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นไปอย่างดุเดือดและเร่งรีบ อังกฤษซึ่งยึดครองอินเดียและพม่าไว้ได้แล้วก็เดินหน้าต่อไปยัง

for that is the trade with Japan and China could only be carried on through the Siamese because those countries refused to trade with people who were of Christian faith.

The kings of Siam considered that trade within their kingdom was theirs by right and welcomed all foreigners, regard less of nationality and faith, to come and trade in the country.

Thus Ayudhya, at the height of her prosperity, was said to have no less than 40 nationalities settling down in the capital. The kings even went so far as to employ foreigners in all their important posts.

There arose great rivalry which was the occasion of frequent battles between the English and the Dutch, the Portuguese and the Spaniards.

It went even against the interests of all European traders themselves who also wanted to have opportunities of trading on their own and thus enriching themselves.

The French on the otherhand were interested in missionary work and then later in territorial expansion.

They had an eye on overpowering Siam when they sent a friendly mission to King Narai in 1685. King Narai then sent the famous mission in return to King Louise 14th at Versailles in 1686.

Unfortunately Ayudhya fell to war with the Burmese in 1767 and was totally destroyed.

After the fall of Ayudhya, Siam rose to her glory again in the reign of King Mongkut during the so called Rattanakosin Era.

In 1851, when King Mongkut mounted the throne of Siam, the European powers had taken possession of large parts of Asia, and they were preparing to increase their holdings still further. He was one of the very few Asian leaders who could match the empire builders in skill. While other rulers were either fighting hopeless battles or giving in to the conquerors, he kept his country free.

While others sought to withdraw into safety by shutting out western influences, he recognized, as the Japanese were to recognize a few years later, that the only way for an Asian country to survive was to absorb there influences and modernize itself. He had seen what happened when China tried to shut out the west: almost alone among his countrymen he realized that the Chinese were really beaten in the Opium Wars; he did not believe their propaganda that

they were granting treaty rights to the British only as a gracious compromise. The Siamese must not follow their example; they would have to break with the conservative isolationism of the recent past, admit foreign trade and foreign ideas, revamp their old institutions. Their future rulers would have to learn the intricacies of western thought and science, diplomacy and statecraft.

He had a sense of urgency. What western nations had taken centuries to do, Siam must accomplish in decades. He transformed the country's whole outlook. Establishing diplomatic relations with England, France and America he opened the land to a life-giving flow of foreign commerce. He opened men's minds to new ideas. He set up printing presses, built roads and canals, and issued the first modern currency to take care of the requirements of his country's expanded trade. He reformed the administration, installed foreign advisers in government departments, called in European officers to improve the army and organize a police force. He reaffirmed the freedom of religion and encouraged the Christian missionaries in their educational and medical work. He improved the condition of the slaves. He insisted that the law should treat all ranks of men impartially.

His reforms constitute one of the strangest revolutions in history. They were not at all dictated by popular opinion, for there was no such thing at the time. Nor were their concessions extorted from a monarch by a group of young liberals .....,.... for he himself was both the monarch and the leader of the liberals.

The spectacle of an absolute monarch voluntarily taking such bold steps in the direction of modern democracy at a time when his subjects had never even dreamed of the idea is a paradox that bewilders a westerner's imagination. Yet it is a spectacle that fits well with the best traditions of Buddhism: he was neither the first nor the last Siamese ruler to prove himself more progressive than his subjects.

Thus the reign of King Mongkut was one of the most remarkable epochs in Siamese history. In a short period of only 17 years, when the country was feeling the pressure of Western expansionism for the first time, a series of treaties were signed with, among others, Britain (1855), France (1856), and the USA (1856). These ended the crown monopoly on trade and opened the country to western commerce.

On the demise of King Mongkut, his son Prince Chulalongkorn succeeded

to the throne of Siam.

He was a mere boy of 15 in feeble health. This was not an auspicious climate for any new ruler. The only factor in the boy's favor was the invaluable training he had received from his father. Chulalongkorn was the beneficiary of a superb and balanced education that combined both classical Thai and modern Western elements. He had also enjoyed a valuable apprenticeship at his father's side.

The King ascended the throne in 1868 and reigned for 42 years until his death in 1910. During that time he became one of the world's best-known monarchs, celebrated in literature and drama. Thais remember and revere him as a paragon of learning, accomplishment and dynamism, the man who more than any brought their ancient nation into the modern world.

During these 2 reigns, most of Asia were colonized by Britain and France leaving Siam at stake in the middle.

While England was nibbling off the Eastern and Southern fringes of the Kingdom, France, in order to come up with English influence, jumped by leaps and bounds towards the Menam from the East. Even then the English would keep out lest France should retort that England was doing the same thing. Thus both advanced their progress towards the middle, and the two giants came to touch in the North at Muang Singh, or Chieng Kheng. It was there that the one tried to stop the other from advancing so as to prejudice each other's interest.

Thus opened the new episode of the clash of interest of the great Powers,

By the early 1880s, as France slowly put the humiliation of its defeat by Prussia behind it, the voices of the enthusiasts for colonial expansion were growing stronger, and among them were advocates of a renewed effort to establish steam navigation on the Mekong above Indo-China. The ultimate goal was the same as that which had been pursued by Garnier ..... the hope of finding a way to access the fabled riches of China. The political imperative was the presumed need to pre-empt a British advance from their bases in Burma towards the Mekong and so into southwestern China.

Hence in 1893 the French seized the whole of what is now Laos. Feeling of the English ran high, but they did nothing to stop French expansion. They were not ready to spread their power which was so thinly scattered over a wide area already, from India to Burma and Malaya. Once the French were still far away from their Indian and Burmese frontiers they could still afford to wait.

However the English sympathy, at least from private individuals, was by this time on the side of Siam.

That same year the French gunboats in defiance of treaty and, it was said, without orders from the French Government, forced their way up the Menam.....Two ultimatums had been presented by France, and in each case compliance was made by Siam. Under the first Siam recognized the rights asserted by Cambodia and Annam (in the name of the French Republic) to the territory on the left bank of the Mekhong (with all the islands in the river); promised to evacuate all ports on that territory within a month; agreed to give satisfaction for all acts of aggression on French subjects, including pecuniary indemnities and punishment of the guilty persons; undertook to pay 3,000,000 francs on various counts as damages. Under the second ultimatum France was given the right to occupy for a time the port of Chantabun, while no Siamese were to come within twenty - five kilometers of the Mekhong, nor any Siamese armed vessel to navigate the Tonle-Sap Lake; and Siam further undertook to negotiate a Treaty of Commerce with France. All these points were conceded by the helpless Siamese.

Three years later Britain and France came to an understanding that they would both respect the integrity of Siam at least in the Menam and Bang Pakong Rivers Valleys in 1896. Thus both gained credit in the eyes of Siam of guaranteeing her independence. This credit was more on the English side for being less aggressive. On the other hand England did not wish France to interfere in the Malay Peninsula, as Deloncle and de Lesseps already indicated an interest of cutting a canal across the isthmus of Kra, which would ruin the economic interest of English colonies in Malaya. This led England to make Siam promise her never to allow anybody to come and interfere, invest, seize land, or even employ for any purpose in any place south of Bang Tapan, and if there should be any force compelling her to give this advantage, England would come in and help.

Why was King Chulalongkorn so intent on reform? One obvious reason was to shore up his insecure throne. But also lurking in the King's mind was an external threat.

European ambitions in the region were becoming overt and aggressive in the late 19th century. The colonial expansions of Britain, France and other powers were in full steam. A way had to be found to resist European

imperialism, in both political and commercial terms. To confront the colonial powers openly would have courted disaster; to shut off his kingdom from the outside world and oppose foreign concepts and thinking would also have led to catastrophe.

King Chulalongkorn decided on a third option, constructive engagement with the colonial powers. He did this by opening up the country to the West through skillful diplomacy, yielding concessions without giving up sovereignty. The King was also buying time to consolidate his power through a modernization drive.

The miraculous preservation of Siam's independence and sovereignty, in contrast to the experience of other Asian countries, was due in large measure to the King's reforms, diplomatic skills and ability to consolidate central authority. These were the qualities that endeared him to his subjects.

King Chulalongkorn was indeed a symbol of an enlightened age in Siamese history. Through his leadership and vision, a traditional Southeast Asian Kingdom was transformed into a modern nation.

The chief aim of this book is to provide a readable historical account based on contemporary sources. In order to draw the reader into actual reports from International Press at the time. To rely upon interpretations by original first - hand accounts.

In particular I have consciously avoided to react upon standardized nationalistic myths about what happened in Siam, preferring to make my own judgment after immersing in the available documents of the time. This book may thus be regarded as a fresh, admittedly personal look at old sources material.

คำอุทิศ

คุณความดีของหนังสือเล่มนี้

ขออุทิศให้

พระพิเชตสรรพานิช (อาลี আহมัด নানা)

คุณทวดของผู้เขียน

ขุนนางกรมพระคลังสินค้าในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕

เป็นเจ้าของพนักงานจัดตั้งซื้อสิ่งของต่างประเทศ

เพื่อทูลเกล้าฯ ถวาย

ถือศักดินา ๘๐๐

เป็นผู้จงรักภักดีต่อราชวงศ์จักรี

อย่างยิ่งยวด

ไกรฤกษ์ นานา

อนุสรณ์แห่งความทรงจำ

พระพิเชตสรรพานิช (คุณทวดของข้าพเจ้า) เป็นผู้หนึ่งที่กล่าวว่าสนธิสัญญาเบาริ่ง พ.ศ. ๒๓๙๘ เป็นแรงบันดาลใจให้ท่านเดินทางเข้ามาค้าขายในสยาม ดังคำกราบบังคมทูลหน้าพระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในงานสมโภชพระนคร ครบ ๑๐๐ ปี วันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๒๕ ความว่า

สำเนา

ร. ที่ ๙๓

พระพิเชตสรรพานิชทูลเกล้าฯ ถวาย ที่หน้าประตูพรหมโสภา วันเสาร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเมีย จัตวาศก ๑๒๔๔

คำแปล

ข้าพระพุทธเจ้า แยกทั้งหลายซึ่งเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารมีทำการค้าขายที่ในกรุงเทพฯ พร้อมใจกันขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส พระบรมราชานุญาตกราบบังคมทูล พระกรุณา แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยาม ในที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย ทั้งปวงในมหามงคลสมัยกาลสมโภชพระนคร บรรจบรอบร้อยปีครั้งนี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายมีความโสมนัส ยินดี ด้วย พระเดชานุภาพ กฤษฎาภินิหารของพระบรมราชวงศ์ปัจจุบันนี้ ที่ได้ปกครองบำรุงแผ่นดิน บ้านเมืองมีความสุขสงบปรกติ เรียบร้อยยืนยาว ราษฎรได้รับความผาสุกมาจนกาลครบ ๑๐๐ ปี วันนี้ ข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีเป็นที่ยิ่ง ที่ได้เห็นกรุงสยามมีความเจริญขึ้น ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกซึ่งเป็นปฐมบรมกษัตริย์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งได้รับพระราชอิสริยยศสันตติวงศ์มาโดยลำดับ จนตลอดถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ปกครองโดยยุติธรรม บ้านเมืองมีความวัฒนาบริบูรณ์เจริญขึ้นโดยเร็วอยู่เสมอ และจักเจริญขึ้นต่อไปอีกนั้นก็เพราะพระเดชานุภาพพระมหากษัตริย์ของพระบรมราชวงศ์ปัจจุบันนี้มีพระเดชพระคุณได้บำรุงมีความสุขตั้งการค้าขายมาได้เป็นครั้งเป็นคราวหาได้ตั้งยืดยาวเจริญได้ไม่ ตั้งแต่พระบรมราชวงศ์ปัจจุบันนี้ได้ดำรงพิภพกรุงสยาม ปราบปรามข้าศึกศัตรูภายนอกภายในราบคาบแล้ว พวกข้าพระพุทธเจ้าก็ได้เข้ามาสู่พระบรมโพธิสมภาร ตั้งการค้าขายและเข้าทำการฉลองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปฐมบรมราชวงศ์ตามลำดับมา ก็ได้ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงพวกข้าพระพุทธเจ้าสืบวงศ์ตระกูลมาตามคุณานุรูปที่พวกข้าพระพุทธเจ้าทำการค้าขายเป็นส่วนราษฎรก็ได้รับความทำนุบำรุงพระเมตตากรุณาปกครองของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินโดยลำดับมา มีความสุขปราศจากภัยอันตรายตั้งการค้าขายเจริญติดเนื่องมาจนถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทำหนังสือสัญญาทางพระราชมนตรีกับกรุงอังกฤษแล้วพวกข้าพระพุทธเจ้าที่มีได้เกิดใน

กรุงสยาม และมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารมีภายหลังหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรี จึงได้ตกไปอยู่ในบังคับอังกฤษแต่พวกที่เป็นบุตรหลานของบรรพบุรุษพวกข้าพระพุทธเจ้าที่เกิดในแผ่นดินสยามก็ยังคงเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินปรากฏอยู่โดยมาก แม้นถึงว่าตัวข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายตกไปอยู่ในบังคับอังกฤษแล้วก็ดี ก็ยังได้รับความทำนุบำรุงของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตลอดมาจนได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่เสมอ ให้ได้ทำการค้าขายโดยสะดวกเจริญเนื่องมาเป็นนิตย์ ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติของพวกข้าพระพุทธเจ้าก็ยังดำรงคงอยู่ด้วยดี มิได้มีเหตุอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นได้ ทั้งการศาสนาที่พวกข้าพระพุทธเจ้าได้ประพฤติ มีเพศและลัทธิแปลกกันกับธรรมเนียมประเพณีที่ในกรุงเทพฯ นี่ก็จริง พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินก็ได้ทรงพระมหากรุณาอนุญาตให้พวกข้าพระพุทธเจ้าได้ประพฤติถือตามจารีตลัทธิโดยสะดวก มิได้มีการกดขี่ข่มเหงให้เป็นที่ยึดติแห่งพวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งปวงที่มาประชุมพร้อมกันเฉพาะหน้าพระที่นั่งในเวลานี้ พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายทั้งปวงพร้อมกันขออ้อนวอนแก่พระอะหล่าซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสากลโลก และนาปีมะหะหมัดจงได้ถวายมงคลและอภิบาลแด่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทให้ทรงพระพระเจริญพระราชอิสริยยศอยู่ในสิริราชสมบัติเจริญยืนนาน และขอสรรพสิริสวัสดิพิพัฒน์ผลทุกประการ จงมีแด่กรุงสยาม ซึ่งได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ปกครองอยู่ในปัจจุบันนี้ ฤฯพระบรมราชวงศ์ซึ่งจะดำรงราชอิสริยยศปกครองแผ่นดินต่อไป ให้มีความถาวรวัฒนาจักรกาลทุกเมื่ออย่าให้เป็นการเสื่อมทรามได้และขอให้พระมหากษัตริย์บรมราชวงศ์ปัจจุบันนี้ดำรงพระราชอิสริยยศยืนยาวในอิสริยาธิปัตติ เป็นการถาวรมั่นคงเจริญยืนไปทุกหลายชั่วศตวรรษกาล จะได้เป็นที่พึ่งแห่งพวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายในปัจจุบันนี้ และจะมาทำการค้าขายพึ่งพระบรมโพธิสมภารมีสืบไป

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอเดชะ

ทรงมีพระราชดำรัสตอบ ความว่า

สำเนา

ร. ที่ ๔๘

ส่งไปวันเสาร์ ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเมีย จัตวาศก ๑๒๔๔

พวกแขกทั้งปวง ซึ่งเจ้าทั้งหลายได้มาให้พรเราในสมัยซึ่งเป็นที่ยินดีของเราทั้งหลาย ข้ากล่าวถึงเหตุที่เป็นจริง ในการที่ล่วงไปแล้วและในปัจจุบันนี้ ทำให้เรามีความยินดีชอบใจในถ้อยคำของเจ้าทั้งปวงยิ่งขึ้น

เราขอบอกแก่เจ้าทั้งหลายว่า การซึ่งพวกเราทั้งหลายได้ถือศาสนาผิดกันกับพวกเจ้าทั้งปวง เพศภาษาก็ต่างกัน แต่พระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อน และพระเจ้าแผ่นดินในพระบรมราชวงศ์

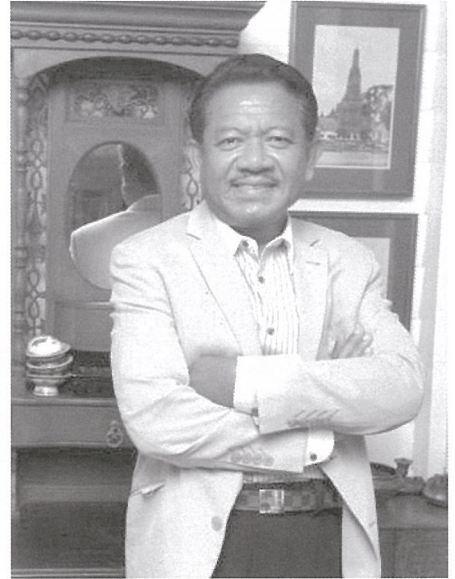
ของเรา ได้แสดงพระมหากรุณาเสมอมิได้เลือกว่าเป็นเพศใดภาษาใด เพราะถึงจะเป็นศาสนาใดภาษาใดก็ดี คงจะมีสิ่งที่จริงที่ดีของชาตินั้นภาษานั้นและศาสนานั้น มากบ้างน้อยบ้างพอที่จะปกครองรักษาและแนะนำน้ำใจของคนชาตินั้นภาษานั้นให้ประพฤติสิ่งที่ดีและสิ่งที่ชั่วตามซึ่งได้เห็นพร้อมกันทั่วโลก ว่าเป็นดีเป็นชั่ว จึงควรเชื่อได้ว่าถึงว่าจะต่างคำสั่งสอนกันอย่างไรอย่างหนึ่ง แต่ถ้าถือมันคงตามคำสั่งสอนซึ่งหมายเอาการดีนั้นแล้ว ก็คงจะเป็นคนที่มีความดีได้เหมือนกัน และมีใช้แต่เท่านั้น เราขอยืนยันได้ว่าพระเจ้าแผ่นดินทุกๆ พระองค์ มิได้สั่งแต่งพระอาการ ที่ ทรงพระกรุณาแต่ภายนอก ย่อมทรงพระกรุณาโดยจริงเที่ยงแท้ และปรารถนาความเจริญแก่เจ้าทั้งปวงเสมอเป็นนิจ

ถึงบัดนี้เล่า เจ้าทั้งปวงที่มาใหม่ๆ เป็นอันมาก ข้าต่างกันออกไปอีกเพราะนับว่าเป็นสัปเภาค์อังกฤษก็ดี สมเด็จพระบรมชนกนาถของเราและตัวเรามิได้ถือเอาสิ่งนั้นเป็นสำคัญที่จะป้องกันความกรุณาแก่เจ้าทั้งปวง มีความปรารถนาอยู่เสมอที่จะให้ราษฎรในประเทศเรา ฤมาจากอื่นมาอยู่ในประเทศเรา ให้ได้ประโยชน์ซึ่งเป็นธรรมเต็มภาคภูมิทุกเมื่อ และได้ความป้องกันรักษาทั่วหน้า เป็นวาสนาและเป็นบุญของบรมราชวงศ์เราที่ได้รักษาบ้านเมืองมาด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่มีอันตรายภายในถึงร้อยปี เป็นความยินดีของเรามากที่ได้เห็นคนในเมืองของเรามีความสุขมาช้านาน ยิ่งกว่าความยินดีอื่นๆ

เราขอให้เจ้าทั้งปวงได้รับความปรารถนาอันดี และความพอใจของเราต่อเจ้าทั้งปวง และมีน้ำใจที่จะรักษาความรักใคร่น้ำใจดีซึ่งเจ้าได้แสดงครั้งนี้ไว้ในใจสืบไปภายหน้าสิ้นกาลช้านาน

ไกรฤกษ์ นานา เป็นชาวกรุงเทพฯ โดยกำเนิด เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ที่บ้านคุณปู่ นิवासสถานเดิมอยู่ที่บ้านเชิงสะพานช้างโรงสี ถนนบำรุงเมือง อันเป็นย่านการค้าที่มีชื่อเสียงของกรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ ๕ และเป็นที่ตั้งร้านค้าของคุณปู่มาแต่เดิม

สืบเชื้อสายมาจากคหบดีชาวเมืองสุรัต ประเทศอินเดีย คือ ฮัจยี อาลี อะหะหมัด นานา ผู้เป็นทวด เดินทางเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๐ คุณทวดรับราชการในกรมพระคลังสินค้า สังกัดกรมท่าขวา ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระพิเชตสรรพานิช ไกรฤกษ์ เป็นทายาทรุ่นที่ ๔ ในตระกูลนานา ในสายสกุล ท่านโสภณโกศล นานา (อี. เอ. นานา)

การศึกษาชั้นประถมจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก จบแล้วจึงเดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในภาควิชา Travel & Tourism Management (เกียรตินิยม) ณ ประเทศอังกฤษ และเศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง (เกียรตินิยมอันดับสอง) เริ่มงานครั้งแรกกับบริษัท เอ็ม ดี. ทัวร์ พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นผู้เริ่มต้นแผนกทัวร์ยุโรปครั้งแรกของบริษัท ได้ทำงานคร่ำหวอดอยู่ในธุรกิจท่องเที่ยวมานาน ๓๐ ปี

พ.ศ. ๒๕๔๕ เริ่มเขียนบทความเชิงประวัติศาสตร์ลงในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ได้เข้าชื่อนักเขียนประจำสำนักพิมพ์มติชน นับแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน มีผลงานบทความทางประวัติศาสตร์กว่า ๔๐๐ เรื่อง ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม และวารสารทางวิชาการต่างๆ เช่น วารสารจามจุรี (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และวารสารศาสนาและวัฒนธรรม (มหาวิทยาลัยมหิดล)

ปัจจุบันเป็นอนุกรรมการสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ผู้เชี่ยวชาญเอกสารโบราณ ประวัติกรุงรัตนโกสินทร์ และการเมืองระหว่างประเทศ เป็นนักวิชาการอิสระ เขียนบทความทางวิชาการลงในวารสารและสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๕ ทั้งยังได้รับเกียรติเป็นผู้บรรยายพิเศษทางวิทยุ โทรทัศน์ และสถาบันการศึกษา รวมถึงหน่วยงานภาครัฐ อาทิ มหาวิทยาลัยศิลปากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง กระทรวงการต่างประเทศ และกองทัพเรือ